

Nr 38

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion om underlättande av röstavlämning i vallokaler.

I motionen nr 332 i andra kammaren av herr *Nyberg* yrkas »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av sådan ändring av vallagen att valnämnderna ges rätt att anlita särskilda valbiträden med uppgift att stå äldre, rörelsehindrade och synskadade personer m. fl. till tjänst för att underlätta röstavlämnandet i vallokalerna».

Gällande ordning

Bestämmelser om underlättande av röstavlämning har upptagits i 61 § tredje stycket lagen om val till riksdagen (ValL) och i 27 § tredje stycket kommunala vallagen. Enligt nämnda lagrum äger väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, att till biträde vid röstningen anlita den, han själv därtill utser.

Reformförslag m. m.

Frågan om underlättande av valdeltagande för sjuka, gamla och eljest handikappade väljare har varit aktuell alltsedan motion i bl. a. detta syfte väckts vid 1902 års riksdag. I 1903 års *betänkande* med förslag till proportionellt valsätt vid val till andra kammaren upptogs förslag till ett lagrum, som numera motsvaras av det ovannämnda stadgandet i 61 § tredje stycket ValL. Härtill uttalade de kommitterade:

Då emellertid en valman på grund av kroppsligt fel kan vara oförmögen att själv utmärka, huru han vill rösta, samt att tillsluta och framlämna röstsedeln, torde det i sådant fall böra medgivas honom att anlita annans biträde. I vanliga fall lär en sådan valman alltid vara åtföljd av någon honom närstående person, och lämpligt synes då vara att denna person, om valmannen så önskar, även hjälper honom vid röstningen. På valmannen torde således böra ankomma att själv bestämma, vem han vill ha till hjälp vid röstningen; följaktligen skall han äga att anlita även kvinnligt biträde. — I intet annat fall, än då en valman verkligen ej själv kan till följd av något kroppsligt lyte utföra röstningshandlingen, må det vara tillåtet att annan person åtföljer honom till skrivplatsen.

Den föreslagna bestämmelsen intogs i 50 § i 1909 års ValL.

Önskemålet att underlätta valdeltagandet för sjuka och handikappade

har därefter huvudsakligen tagit sikte på andra åtgärder än biträde vid egentlig valförrättning. Från början gällde enligt riksdagsordningen grundsatsen att röstning skulle ske vid personlig inställelse. Genom den nya vallagen 1920 infördes institutet valedelsförsändelse för äkta make. Däremot avskaffades samma år fullmaktsröstning, som tidigare i viss ordning kunnat förekomma vid kommunalval. Poströstning infördes 1942. År 1948 möjliggjordes poströstning vid vissa sjukvårdsanstalter. Förfarandet med röstlängdsutdrag ersattes år 1960 med röstkort. År 1965 utbyggdes systemet med valedelsförsändelse till att omfatta även sjuka, invalider och åldringar.

1965 års reform grundade sig på förarbeten av 1955 års *valutredning*. Denna framlade tre olika förslag i ämnet. I en promemoria år 1958 förordades vissa åtgärder, syftande till att ifrågavarande väljare inte skulle behöva förflytta sig in i vallokalen utan skulle få möjlighet att avlämna valedel utanför denna. I ett betänkande år 1961 (SOU 1961: 20) framlades två alternativa principförslag, det ena innebärande ett system med ambulerande röstmottagare, det andra ett system med valedelsförsändelse. Efter remissbehandling av detta betänkande avgav utredningen sitt slutbetänkande år 1963 (SOU 1963: 54), vari den stannade för alternativet med valedelsförsändelse.

Författningsutredningen uppmärksammade frågan om valbiträde. I utredning 1961 (SOU 1961: 21) redovisas exempelvis rådande ordning i Finland på följande sätt:

Den finska röstningstekniken ställer förhållandevis större krav på väljarna än vad som är brukligt i andra länder. Svårigheten att få alla röstande att på ett riktigt sätt införa erforderliga anteckningar i röstsedeln har även uppmärksammats av lagstiftarna. Vallagen innehåller sålunda bestämmelser om att i varje vallokal skall finnas ett särskilt valbiträde, som efter anhållan av väljaren, biträder denne vid röstningen. Dessa valbiträden är skyldiga att samvetsgrant följa den röstandes anvisningar samt hemlighålla vad de erfar vid valförrättningen.

Författningsutredningen upptog ämnet i sitt år 1963 avgivna betänkande (SOU 1963: 17). I en av de punkter för en ny vallag, som utredningen framlade, föreslogs den ändringen att det skulle åligga valnämnden att vid röstningen bistå blinda m. fl.

Grundlagberedningen har i sitt betänkande Partiell författningsreform (SOU 1967: 26, s. 138) förutskickat en fullständig överarbetning av vallagstiftningen i samband med den totala författningsrevisionen. 1965 års *valtekniska utredning* och grundlagberedningen har därför i samråd stannat för att göra de ändringar i vallagstiftningen, som blir nödvändiga på grund av den partiella författningsreformen, inom ramen för gällande vallagar. Utredningen har avgett delbetänkanden 1965 (SOU 1965: 74) och 1967 (SOU 1967: 37). Beredningen och utredningen har inte i sina hittills

framlagda betänkanden berört frågan om ändring i nu gällande regler om biträde vid röstning.

Motionen

Motionären anför att gällande kassationsregler och regler till skydd för valhemligheten kan innebära olägenheter för bl. a. äldre, rörelsehindrade och synskadade väljare med påföljd att de kan komma att avstå från att rösta. Valbiträden med uppgift att hjälpa de röstande som så önskar, skulle kunna underlätta valdeltagandet. Motionären erinrar härtill om ovanberörda regler i Finland. Sådana biträden skulle, enligt motionären, få en ökad betydelse därest gemensam valdag med tre samtidiga val införes. Motionären antyder även de föreslagna biträdenas befattning med synskadades röstavlämnning och den därmed förenade risken för valhemlighetens yppande.

Utskottet

Den förevarande motionen åsyftar att möjliggöra en ökad service från valnämndernas sida för att underlätta röstavgivningen för gamla och handikappade. Utskottet ansluter sig helt till motionärens mening, att det är angeläget att på alla sätt, som ej äventyrar för valordningen väsentliga intressen, söka undanröja de hinder som kan föreligga för de ifrågavarande väljarnas rösträttsutövning. Flera betydelsefulla reformer har också under senare år vidtagits i detta syfte. De möjligheter, som kan finnas att åstadkomma ytterligare förbättringar, däribland den av motionären påpekade, bör emellertid även framdeles uppmärksammas.

Även om utskottet sålunda instämmer i motionens syfte, kan utskottet likväl inte tillstyrka ett sådant initiativ som avses. Det måste nämligen beaktas att vallagstiftningen redan är föremål för utredningar och översyn genom grundlagberedningen och 1965 års valtekniska utredning, av vilka den förra kommer att verkställa en fullständig översyn därav i samband med arbetet på en total författningsreform. Det kan förutsättas att den fråga, som motionären upptagit, kommer att övervägas under detta utredningsarbete och att något riksdagsinitiativ sålunda inte erfordras.

Utskottet hemställer,

att motionen II: 332 måtte anses besvarad med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson*, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Sörenson, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping*, Werbro, Boo, Werner* och Lindberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.